

ПРАВО НА СПОЖИВЧУ ОСВІТУ

RIGHT TO CONSUMER EDUCATION

**Походжук Р.В., к.ю.н., старший дослідник,
головний консультант**

*Головне юридичне управління Апарату Верховної Ради України,
докторант*

*Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака
Національної академії правових наук України*

У статті здійснено науково-правовий аналіз права споживача на споживчу освіту та надано його характеристику. Автором встановлено, що освіта споживачів є тим рушієм, який допоможе споживачам бути активним та обачним учасником споживчих правовідносин. Надання привілейованих прав споживачу також вимагає отримання належної інформації про такі права та механізм їх здійснення. Водночас забезпечення права споживача на споживчу освіту повинно полегшити споживачу здійснення інших споживчих прав.

У статті аналізуються думки науковців, законодавчі акти у сфері освіти та захисту прав споживачів, позиції міжнародних організацій, які дозволяють зробити висновок, що право на споживчу освіту може забезпечуватися через її отримання відповідно до трьох видів (форм) освіти – формальної, неформальної та інформальної. Перший вид (форма) пов'язаний із забезпеченням державою, а другий і третій види (форми) можуть як бути забезпеченими безпосередньо державою, так і іншими суб'єктами без її участі. Водночас механізмом взаємодії держави, недержавних інституцій та споживачів щодо отримання останніми неформальної та інформальної освіти може вважатися законодавче положення щодо визнання державою результатів навчання, здобутих шляхом неформальної та/або інформальної освіти.

Як підсумок дослідження, автор вказує, що належне забезпечення права на споживчу освіту є фундаментальною основою для формування досить добре поінформованого та досить спостережливого і обачливого споживача, який буде здатен приймати зважені рішення щодо придбання/не придбання продукції. Основним суб'єктом забезпечення такого права безумовно є держава, яка гарантує отримання відповідної освіти (формальної, неформальної та інформальної). Доволі важливою є активна позиція держави, яка полягає у створенні різноманітних освітніх політик захисту прав споживачів (запровадження освітніх програм у закладах освіти, розроблення безкоштовних онлайн-ресурсів, інших ресурсів, які дозволяють отримувати споживачам необхідні знання у сфері захисту прав споживачів тощо), а не тільки передбаченні декларативних норм законодавства.

Ключові слова: споживач, право на споживчу освіту, споживча освіта, захист прав споживачів.

The article carries out a scientific and legal analysis of the consumer's right to consumer education and provides its characteristics. The author established that consumer education is the driving force that will help consumers to be active and prudent participants in consumer legal relations. Granting privileged rights to the consumer also requires obtaining proper information about such rights and the mechanism for their exercise. At the same time, ensuring the consumer's right to consumer education should make it easier for the consumer to exercise other consumer rights.

The article analyzes the opinions of scientists, legislative acts in the field of education and protection of consumer rights, and the positions of international organizations, which allow us to conclude that the right to consumer education can be ensured by obtaining it in accordance with three types (forms) of education - formal, non-formal and informal. The first type (form) is related to provision by the state, and the second and third types (forms) can be provided directly by the state or by other entities without its participation. At the same time, the mechanism of interaction between the state, non-state institutions, and consumers regarding the latter's acquisition of non-formal and informal education can be considered a legislative provision on the recognition by the state of learning results obtained through non-formal and/or informal education.

As a conclusion of the study, the author points out that proper provision of the right to consumer education is the fundamental basis for the formation of a reasonably well-informed reasonably observant, and circumspect consumer who will be able to make informed decisions about purchasing/not purchasing products. The main subject of ensuring such a right is undoubtedly the state, which guarantees the acquisition of appropriate education (formal, non-formal, and informal). The active position of the state is quite important, which consists of the creation of various educational policies for the protection of consumer rights (the introduction of academic programs in educational institutions, the development of free online resources, and other resources that will allow consumers to obtain the necessary knowledge in the field of consumer rights protection, etc.), and not only provisions of declarative legislation.

Key words: consumer, right to consumer education, consumer education, consumer protection.

Вступ. Права споживачів є невід'ємною складовою змісту споживчих правовідносин. Ці права гарантовані державою і є певним результатом втручання держави у цивільні відносини. З метою належного захисту споживача та відповідального його ставлення до наданих державою прав, споживач повинен належним чином здійснювати ці права та не зловживати ними. При цьому одним із фундаментальних споживчих прав, яке полегшить споживачу здійснення інших споживчих прав є право на споживчу освіту. Освіта споживачів є тим рушієм, який допоможе споживачу бути активним та обачним учасником споживчих правовідносин. При цьому вважаємо, що таке право повинно бути законодавчо передбачене. Водночас правильне його передбачення вимагає належного дослідження та осмислення його суті.

Метою дослідження є аналіз та характеристика права споживача на споживчу освіту.

Виклад основного матеріалу. Споживач як учасник споживчих відносин стикається з різними викликами, які можуть порушувати його права при придбанні про-

дукції. Держава прагне допомогти споживачу подолати ці виклики. Проте не завжди споживачі є обізнаними про свої права та відповідний державний захист. Для підвищення такої обізнаності споживача слід забезпечити ефективну систему, яка допоможе йому отримати відповідну освіту, включаючи знання, навички, вміння у сфері споживчих відносин, які допоможуть йому приймати зважені рішення щодо продукції, бути активним учасником споживчого ринку та мати можливість захистити свої права у разі їх порушення.

Насамперед слід зазначити, що на економічний добробут споживачів впливають, зокрема інструментальні заходи. Щоб досягти економічного добробуту, споживачі повинні вміти ефективно розпоряджатися своїми грошима, мати певний рівень фінансових знань і виконувати бажану фінансову поведінку. Крім того, вони повинні мати належне ставлення до грошей і ризику під час фінансового життя та планування свого фінансового майбутнього [1]. У цьому контексті слухним є міркування І.Б. Утехіна, який вважає, що для формування

у споживача вмінь і навичок слід вживати певних заходів, зокрема: 1) вчити кожного з громадян бути споживачем, 2) проводити навчання зі споживачами (навіть у школах), 3) розробити навчальні програми, 4) активізувати через громадські організації всіх охочих, 5) використовувати можливості глобальної мережі для організації навчання онлайн зі споживачами [2]. Це свідчить про важливість споживчої освіти та отримання споживачами відповідних знань, вмінь та навичок для можливості його впевненої участі у споживчих відносинах.

Важливість споживчої освіти також підкреслювалося у Керівних принципах Організації економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР) для багатонаціональних підприємств щодо відповідального ведення бізнесу, де вказано, що у відносинах зі споживачами підприємства повинні діяти відповідно до чесної ділової, маркетингової та рекламної практики, а також вживати всіх розумних заходів для забезпечення якості та надійності товарів і послуг, які вони надають. Зокрема, вони повинні підтримувати зусилля з просування освіти споживачів у сферах, пов'язаних з їхньою діловою діяльністю з метою, серед іншого, покращення здатності споживачів: 1) приймати обґрунтовані рішення щодо складних товарів, послуг та ринків, 2) краще розуміти економічні, екологічні та соціальні наслідки своїх рішень та 3) підтримувати стале споживання [3]. З цього можна зробити висновок про безумовну важливість права споживача на споживчу освіту, оскільки його належне забезпечення дозволить приймати зважені рішення щодо продукції та позитивно впливати на сталий розвиток.

Чинний Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023-ХІІ (далі – Закон № 1023-ХІІ) не зовсім вдало підходить до забезпечення права на освіту. Так, частиною другою статті 3 цього Закону передбачено, що держава створює умови для здобуття споживачами потрібних знань з питань реалізації їх прав, в тому числі шляхом розробки та проведення відповідних освітніх програм [4]. Однак наведене положення можна охарактеризувати як таке, яке має декларативний характер, оскільки не розкриває механізму його реалізації, як і цей Закон загалом.

Водночас новий Закон України «Про захист прав споживачів» від 10.06.2023 № 3153-ІХ (далі – Закон № 3153-ІХ) кардинально змінює позицію щодо визнання та забезпечення права споживача на споживчу освіту. Так, пунктом 4 частини першої статті 4 Закону № 3153-ІХ передбачено, що споживачі мають право на споживчу освіту та/або просвіту. Водночас пунктом 30 частини першої статті 1 цього Закону термін «споживча освіта та/або просвіта» визначається як комплекс освітніх та/або просвітницьких заходів, спрямованих на набуття споживачем, у тому числі у закладах освіти, знань, умінь та навичок з питань реалізації прав споживачів та механізмів їх захисту, а також на доведення до відома суб'єктів господарювання інформації про права споживачів та механізми їх захисту [5]. Отже, наведені положення *de jure* визначили право споживача на споживчу освіту та/або просвіту. Це позитивний крок законодавця, що також враховує європейські підходи у сфері захисту прав споживачів.

При цьому слід зазначити, що ми розглядаємо право на освіту *sensu lato*, як категорію, яка включає як освіту у відповідних закладах, так і просвіту, що має більш довольне трактування. До того ж необхідно враховувати, що просвіта має також відтінок здійснення певних заходів кимось, а освіта є поняттям більш загальним. Тим більше, що дефініція терміна «споживча освіта та/або просвіта» в Законі № 3153-ІХ вказує також на «доведення до відома суб'єктів господарювання інформації», що свідчить про більш широкий контекст застосування цього терміна (забезпечення права споживача на споживчу освіту шляхом інформовування суб'єкта господарювання). Отже, у контексті цього дослідження право на «споживчу освіту»

та право на «споживчу освіту та/або просвіту» вживатимуться як тотожні.

Право на споживчу освіту та/або просвіту розкривається зокрема у статті 12 Закону № 3153-ІХ, частиною першою якої передбачено, що держава створює умови для здобуття споживачами знань, умінь та навичок, у тому числі в закладах освіти, з питань реалізації прав споживачів та механізмів їх захисту, а також вживає заходів, спрямованих на доведення до відома суб'єктів господарювання інформації про права споживачів та механізми їх захисту.

Спеціальна конкретизація забезпечення державою згаданого права передбачена у частині другій статті 12 Закону № 3153-ІХ, відповідно до якої центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах освіти і науки, створює умови для здобуття споживачами в закладах освіти всіх рівнів (дошкільної, загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти), а також у закладах позашкільної та післядипломної освіти потрібних знань з питань реалізації прав споживачів та механізмів їх захисту. Наведене положення визначає суб'єкта відповідального з реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів щодо отримання фізичними особами споживчих знань та його завдання у цій сфері.

Стосовно забезпечення права споживача на споживчу освіту (яке зокрема виражається і у формі просвіти), можна навести частину третьою статті 12 Закону № 3153-ІХ, згідно з якою органи державної влади, органи місцевого самоврядування, які здійснюють захист прав споживачів, інформують споживачів з питань реалізації прав споживачів та механізмів їх захисту. Ця норма передбачає певний функціонал державних інституцій щодо забезпечення права споживача на споживчу освіту шляхом його просвіти та підвищення рівня знань. Водночас наведений функціонал розкривається зокрема у пунктах 2 і 3 частини першої статті 34 Закону № 3153-ІХ, якою передбачено, що органи місцевого самоврядування з метою захисту прав споживачів надають консультації з питань захисту прав споживачів та здійснюють освітні та/або просвітницькі заходи, спрямовані на набуття споживачем знань, умінь та навичок з питань реалізації прав споживачів та механізмів їх захисту, а також на доведення до відома суб'єктів господарювання інформації про права споживачів та механізми їх захисту. Ці положення загалом створюють певний механізм, що забезпечує здійснення споживачем права на споживчу освіту.

Однак Закон № 3153-ІХ врегулював питання повноважень тільки в контексті органів місцевого самоврядування, залишивши поза увагою повноваження органів державної влади, які здійснюють захист прав споживачів. Такий підхід свідчить про наявність певної правової прогалини, яка відповідно до частини першої статті 65 Закону України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023 № 3354-ІХ визначається як повна або часткова відсутність норми права, що не забезпечує завершеність правового регулювання відповідних суспільних відносин [6]. Крім того, таке законодавче регулювання не враховує правової позиції Конституційного Суду України, висловленої у Рішенні від 30 травня 2001 року № 7-рп/2001 (справа про відповідальність юридичних осіб), за якою неповнота законодавчого регулювання суспільних відносин не відповідає конституційному визначенню України як правової держави [7]. Відтак, у Законі № 3153-ІХ слід внести зміни щодо забезпечення права на освіту органами державної влади, які здійснюють захист прав споживачів, передбачивши їх відповідні повноваження.

Окремо слід зазначити, що в Європейському Союзі право на споживчу освіту є доволі важливим, про це зокрема свідчить його передбачення у статті 169 Договору про функціонування Європейського Союзу [8]. В одному з нещодавніх досліджень Європейської Комі-

сії, зазначено, що на сьогодні споживча освіта включає в себе усвідомлення соціальних та екологічних наслідків споживчого вибору. При цьому, споживча освіта охоплює цілий ряд тем. По-перше, споживча освіта надає споживачам знання та навички, необхідні для оцінки їхніх особистих потреб, а також для прийняття ціннісних рішень щодо своїх потреб і бажань. По-друге, споживча освіта також надає споживачам інформацію, необхідну для розуміння їхніх прав; для ефективної участі на ринку споживачі повинні бути обізнані про свої права та обов'язки, пов'язані з продуктами та послугами, які вони купують. По-третє, споживча освіта має на меті допомогти споживачам зрозуміти, який вплив їхній вибір може мати на суспільство в цілому; споживча освіта може спонукати споживачів враховувати суспільні, соціальні та екологічні міркування у своєму виборі та поведінкових моделях, дозволяючи споживачам краще розуміти вплив, який вони можуть мати на місцеву та глобальну економіку [9]. Відтак, ці три характеристики споживчої освіти допомагають зрозуміти її суть та відповідно формувати законодавчий ґрунт для забезпечення права споживача. Правильне розуміння сутності споживчої освіти дозволить належним чином імплементувати відповідну політику на рівні виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Споживча освіта отримує своє вираження у певних формах, які визначаються Законом України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII (далі – Закон № 2145-VIII) як види. Так, згідно з частиною першою статті 8 згаданого Закону особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти; держава визнає ці види освіти, створює умови для розвитку суб'єктів освітньої діяльності, що надають відповідні освітні послуги, а також заохочує до здобуття освіти всіх видів [10]. Таким чином, законодавство передбачає гарантію прав людини, включаючи споживачів щодо отримання протягом життя відповідного виду (форми) освіти.

ОЕСР, при дослідженні споживчої освіти у країнах-членах Європейського Союзу, розглядала такі форми освіти: 1) формальна освіта (освіта, яка забезпечується шляхом проведення навчальних занять в навчальних закладах); 2) неформальне навчання (освіта, яка забезпечується шляхом проведення позакласних заходів в навчальних закладах); 3) інформальне навчання (освіта, яка забезпечується шляхом отримання досвіду поза навчальними закладами); 4) цільова освіта (освіта, яка фокусується на конкретних питаннях або групах); 5) освіта впродовж життя (освіта, яка охоплює мінливі освітні потреби споживачів на різних етапах життя) [11]. Отже, ці форми загалом повинні забезпечувати право на споживчу освіту, де фактично перша форма безпосередньо пов'язана із забезпеченням державою, а друга і третя форми можуть як бути забезпеченими безпосередньо державою, так і іншими суб'єктами без її участі.

Крім того, згадані види (форми) розкрито у частинах другій – четвертій статті 8 Закону № 2145-VIII, де зазначено таке:

«Формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікації, що визнаються державою.

Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій.

Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяль-

ності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям» [10].

Як можна встановити з наведеного, форми освіти зазначені ОЕСР та види освіти, що містяться у Законі № 2145-VIII загалом збігаються, при цьому три види, передбачені цим Законом охоплюють п'ять форм, досліджуваних ОЕСР. Такий висновок логічно випливає з того факту, що дві останні форми, які розглядав ОЕСР можуть поглинатися формальною, неформальною чи інформальною освітою.

Види (форми) освіти загалом відображають способи та засоби здійснення права споживача на споживчу освіту. Однак доволі важливим аспектом є шляхи здійснення цього права у контексті відповідних видів (форм). Так, А. Шукла (А. Shukla) цілком справедливо стверджує, що кожен споживач має право знати основні права та обов'язки споживача, щоб мати змогу приймати поінформовані рішення щодо вибору товарів, послуг та цін на них. Це право передбачає, зокрема проведення обов'язкового порівняльного тестування, ранжування та оцінки всіх споживчих товарів і продуктів, включно з харчовими продуктами та фармацевтичними препаратами, з метою оприлюднення таких результатів для інформування споживачів [12]. Водночас для можливості належного здійснення цього права та, зокрема проведення певного порівняльного тестування чи оцінки, повинна існувати належна законодавча база та механізми його здійснення.

У цьому контексті заслуговує на увагу міркування Ю.В. Білоусова та О.Ю. Черняк, які вважають, що право споживачів на освіту у сфері захисту прав споживачів, має забезпечуватися за допомогою:

- 1) впровадження вивчення законодавства про захист прав споживачів в освітніх установах;
- 2) розробки й забезпечення навчальних закладів фаховою та навчально-методичною літературою;
- 3) організації і проведення серед учнів і студентів вікторин, олімпіад, конкурсів тощо, що дозволяє вивчати основні положення законодавства про захист прав споживачів в формі гри, змагання;
- 4) участі в розробці та впровадженні програм для підготовки і підвищення кваліфікації викладацьких кадрів;
- 5) організації конференцій, семінарів, нарад та інших заходів для посадових осіб органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, громадських об'єднань споживачів, викладачів закладів освіти та інших осіб з питань захисту прав споживачів;

6) регулярного висвітлення на радіо, у телепрограмах, друкованих виданнях найбільш актуальних проблем у сфері захисту прав споживачів; опублікування матеріалів про діяльність у сфері захисту прав споживачів державних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і суспільних об'єднань споживачів; пропаганди законодавства щодо захисту прав споживачів через періодичні видання, а також радіопередачі [13, с. 66]. Наведений підхід загалом свідчить про забезпечення права споживача на споживчу освіту шляхом проведення освітніх заходів у закладах освіти, а також шляхом здійснення недержавними інституціями дій щодо підвищення обізнаності споживачів у сфері захисту прав споживачів. При цьому слід розуміти, що якщо формальна освіта має забезпечуватися саме державою, то неформальна чи інформальна, цільова освіта це більшою мірою ініціатива недержавних інституцій та суб'єктів господарювання.

Разом із тим, освіта споживача (зокрема, протягом життя) більшою мірою залежить від його активної позиції та звісно створення відповідних ресурсів і здійснення державою чи недержавними інституціями заходів для її отримання. Такі ресурси та заходи можуть бути реалізовані, зокрема шляхом створення відповідних Інтернет ресурсів, які дозволять отримувати необхідні знання у сфері захисту прав споживачів. У Новому порядку

денному для споживачів – посилення стійкості споживачів для сталого відновлення зазначається, що важливо інвестувати більше коштів у безперервну споживчу освіту та підвищення обізнаності для людей на всіх етапах життя, починаючи зі шкільної парти [14]. Це доволі правильний крок, оскільки загалом споживчу освіту слід розглядати як довготривалий і безперервний процес, який розвиває навички прийняття рішень та вміння впроваджувати усього життя споживачів [11].

На переконання Д. Гвенетадзе (D. Gvenetadze), освіта споживачів має виняткову цінність; вона слугує законним, економічно обґрунтованим інтересам і потребам, а також сприяє чесній і збалансованій конкуренції, що є пріоритетною метою держави, а також загальним суспільним благом. Відтак, автор вважає, що навчання споживачів є важливим елементом державної політики та однією з основ співпраці між державним і приватним секторами [15]. Водночас, на нашу думку, така взаємодія може бути полегшена, зокрема шляхом вироблення комплексного підходу щодо забезпечення права на освіту (із використанням усіх зазначених вище видів освіти), який би містився у прийнятій на державному рівні стратегії розвитку споживчої освіти, де факультативно визначалася б роль недержавних інституцій та суб'єктів господарювання щодо забезпечення згаданого права.

Важливість забезпечення права на споживчу освіту було відзначено ще у 1971 році у Резолюції (71) 29 Комітету міністрів Ради Європи «Про освіту споживача у школах», ухваленій заступниками міністрів від 15 жовтня 1971 року. Так, у цій Резолюції Комітет міністрів, враховуючи, що необхідність давати освіту споживача в школах відчувається в усіх державах – членах Ради Європи і що загальні принципи такої освіти є широко розповсюдженими і цілком відповідають загальноприйнятій меті сучасної шкільної освіти, рекомендував урядам держав-членів:

а) вжити відповідних заходів для заохочення введення навчальних програм з питань споживачів для учнів шкіл, щоб дати їм змогу діяти як обізнаним споживачам протягом життя;

б) вводячи навчальні програми з питань споживачів, приділяти увагу відповідним специфічним рекомендаціям: і) вважаючи за можливе впровадження спеціального предмету, за потреби питання споживачів мають бути якнайшвидше введені до предметів, що вже викладаються, зі спеціальним наголосом на розвитку обізнаності учнів та на їхньому критичному ставленні до цих проблем; ii) освіту споживача слід починати з перших років шкільного життя і давати її рівною мірою всім учням незалежно від статі; за всіх обставин вона має тривати протягом усього періоду обов'язкової освіти, а також у майбутньому; iii) навчальні програми для вчителів слід орієнтувати на проблеми споживачів завдяки введенню цих питань до програм навчання вчителів та курсів підвищення кваліфікації і, де це можливо, – до списку тих, з яких вчителі екзамнуюватимуться; iv) шкільні підручники слід переглянути, врахувавши спеціальне забезпечення для викладання в цій галузі; вчителів забезпечити потрібною документацією із зазначенням інших відповідних джерел, що містять інформацію для споживача; v) потрібно заохочувати та встановлювати тісну співпрацю між учителями, національними освітніми установами, асоціаціями споживачів та іншими держав-

ними чи приватними органами, компетентними в питаннях споживачів; vi) заохочувати якнайширше застосування аудіовізуальних засобів, методів, що передбачають активну роль учнів, а також використання таких засобів масової інформації, як радіо і телебачення [16]. У цих історичних положеннях вже тоді визнавалося право на споживчу освіту та констатувалася нагальність та необхідність його забезпечення протягом усього життя споживача. На сьогодні нічого суттєво не змінилося, а навіть навпаки – потреба забезпечення права споживача на споживчу освіту стала більш нагальною.

Споживча освіта загалом повинна позитивно впливати на споживачів, оскільки допомагає їм бути активними учасниками споживчих правовідносин. Відповідно до позиції ОЕСР, споживча освіта може допомогти розвинути критичне мислення та підвищити обізнаність, тим самим даючи змогу споживачам стати більш проактивними. Вона також є важливим засобом формування впевненості, необхідної споживачам для роботи на ринках, що стають дедалі складнішими [11]. Підвищення рівня споживчої освіти повинно позитивно відобразитися на розвитку споживчих відносин в цілому та на забезпеченні проактивної поведінки споживача зокрема. Водночас таке підвищення повинно бути в тісній співпраці державних інституцій, недержавних організацій, суб'єктів господарювання та самих споживачів. Однією із нормативних норм, які визначають механізми такої взаємодії можна зазначити частину п'яту статті 12 Закону № 2145-VIII, згідно з якою результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством.

Зважаючи на наведене можна зробити висновок, що належне забезпечення права споживача на споживчу освіту є фундаментальною основою для формування досить добре поінформованого та досить спостережливого і обачливого споживача, який буде здатен приймати зважені рішення щодо придбання/не придбання продукції. Це також позитивно впливатиме на сталий розвиток. Водночас основним суб'єктом забезпечення такого права безумовно є держава, яка гарантує отримання відповідної освіти (формальної, неформальної та інформальної).

У цьому контексті зазначаємо, що доволі важливою є активна позиція держави, яка полягає у створенні різноманітних освітніх політик захисту прав споживачів (запровадження освітніх програм у закладах освіти, розроблення безкоштовних онлайн-ресурсів, інших ресурсів, які дозволяють отримувати споживачам необхідні знання в сфері захисту прав споживачів тощо), а не тільки передбаченні декларативних норм законодавства. Водночас до способів підсилення реалізації зазначених політик можна віднести прийняття Урядом України стратегії розвитку споживчої освіти.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що *право на споживчу освіту слід розглядати як невід'ємне та забезпечене державою, недержавними інституціями та суб'єктами господарювання споживче право на отримання протягом життя освіти, включаючи знання, навички, вміння у сфері споживчих відносин, які допоможуть йому приймати зважені рішення щодо продукції, бути активним учасником споживчого ринку та мати можливість захистити свої права у разі їх порушення.*

ЛІТЕРАТУРА

- Xiao, J.J. (2015). Consumer Economic Wellbeing. In: Consumer Economic Wellbeing. International Series on Consumer Science. Springer, New York, NY. https://doi.org/10.1007/978-1-4939-2821-7_1.
- Утехін І.Б. Захист прав споживачів в Україні та Європейському Союзі: сучасний стан та перспективи. *Науково-теоретичний журнал «Вісник Луцького державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка»*. 2023. № 2. С. 216–228. URL: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.102.216-228>.
- OECD (2023), OECD Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct, OECD Publishing, Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/81f92357-en>.
- Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1023-12#Text> (дата звернення: 29.05.2024).

5. Закон України «Про захист прав споживачів» від 10 червня 2023 року № 3153-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text> (дата звернення: 28.09.2023).
6. Закон України «Про правотворчу діяльність» від 24.08.2023 № 3354-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/3354-20#Text> (дата звернення: 27.05.2024).
7. Рішення Конституційного Суду України від 30 травня 2001 № 7-рп/2001 (справа про відповідальність юридичних осіб) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v007p710-01#Text> (дата звернення: 27.05.2024).
8. Treaty on the Functioning of the European Union. OJ C 202 7.6.2016, p. 1. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02016ME%2FTXT-20200301> (accessed: 08.02.2024).
9. Study of consumer education initiatives in the EU – Final report. European Commission. 2023. URL: https://commission.europa.eu/document/download/f69e6994-7e46-4bb3-af6d-b81203cd37a3_en?filename=Study%20on%20consumer%20education%20initiatives%20in%20EU%20Member%20States%20_final%20report_2023.pdf (accessed: 27.05.2024).
10. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 28.05.2024).
11. OECD (2009). Consumer Education: Policy Recommendations of the OECD's Committee on Consumer Policy. DSTI/CP (2009)5/FINAL. URL: [https://one.oecd.org/document/DSTI/CP\(2009\)5/FINAL/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DSTI/CP(2009)5/FINAL/en/pdf) (accessed: 27.05.2024).
12. Shukla, Ankita. (2016). consumer rights and responsibilities. NATIONAL SEMINAR ON CONSUMER PROTECTION-NEW AGE CHALLENGES. Conference: National law University, Delhi. URL: https://www.researchgate.net/profile/Ankita-Shukla/publication/304621106_consumer_rights_and_responsibilities/links/5774d39608ae1b18a7de4b04/consumer-rights-and-responsibilities (accessed: 17.05.2024).
13. Білоусов Ю.В. Черняк О.Ю. Цивільно-правовий статус споживача: у контексті адаптації національного законодавства до законодавства Європейського Союзу : монографія. К. : Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва НАПрН України, 2010. 239 с.
14. New Consumer Agenda – Strengthening consumer resilience for sustainable recovery. The European Commission. 2020. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0696&qid=1605887353618> (accessed: 06.05.2023).
15. Gvenetadze, D. "Consumers' Right to Education in Georgia and EU States". Journal of Law, no. 2, Dec. 2019, pp. 95–108, <https://jlaw.tsu.ge/index.php/JLaw/article/view/2897> (accessed: 28.05.2024).
16. Резолюція (71) 29 Комітету міністрів Ради Європи «Про освіту споживача у школах», ухвалена заступниками міністрів від 15 жовтня 1971 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/994_740#Text (дата звернення: 27.05.2024).